

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

DEVARİM • דברים

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

BASED ON THE TEACHINGS AND WRITINGS OF RABBI LORD JONATHAN SACKS 7"צט

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.

"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift."

- Rabi Sacks

120'ye Doğru: Yaşlanırken Genç Kalmak

• Bu özet, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısından uyarlanmıştır. Bu yazıya aşağıdaki adresten erişilebilir: <https://www.rabbi-sacks.org/covenant-conversation/devarim/120-growing-old-staying-young/>

Moşe, insanın nasıl iyi bir şekilde yaşlanabileceği konusunda örnek alınabilecek bir modeldir. İnsan ömrünün uzamasıyla birlikte bu da, birçoğumuz için önemli olan ve biraz da bize meydan okuyan bir mesele haline gelmiştir. Bir yandan yaşlanırken yine de genç kalmanın yolu nedir?

George Vaillant, *Aging Well* ve *Triumphs of Experience* adlı kitaplarında, Moşe'nin örneğiyle yakından ilgili olan iki boyutu tanımlamaktadır. İlki, Vaillant'ın *generativity* (üretkenlik) olarak adlandırdığı boyuttur; başka bir deyişle: **gelecek neslin ihtiyaçlarıyla ilgilenmek**. Üretkenliğin işareti çoğunlukla, yeni ve genellikle gönüllü projeler üstlenmek veya yeni beceriler öğrenmektir. Kişinin yeniliklere açık olması ve başka kişi veya şeylere ilgi ve önemseme göstermesiyle kendisini belli eder.

Moşe'yle ilgili diğer kilit öge, Vaillant'ın, *keeper of meaning* (anlam koruyucusu) haline gelmek olarak adlandırdığı kavramdır. Vaillant'ın bununla kastettiği, yaşla birlikte gelen bilgeldir. **Bir anlam koruyucusu olmak, geçmişin değerlerini geleceğe teslim etmek demektir**. Yaş, biraz geride durmamıza ve anın atmosferi veya geçici moda veya kalabalığın çılgınlığı tarafından sürüklenmememize olanak sağlayan derinlemesine düşünme ve kendimizi ortamdan ayırma kabiliyetini beraberinde getirir. Bu bilgeliğe, özellikle de muazzam başarıların insanlara oldukça genç bir yaşta gelebildiği hızlı tempolu çağımızda ihtiyacımız vardır.

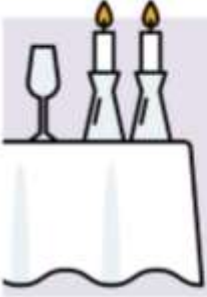
Bütünüyle Moşe'nin hayatının son ayı içinde geçen Devarim kitabı hakkında çarpıcı olan şey, bu yaşlı, ama hâlâ tutku ve azim dolu liderin, kendisini nasıl da üretkenlik ve anlam koruyuculuğu görevlerine odakladığını ortaya koyuyor olmasıdır.

Olağanüstü yaşamındaki başarıları yad eden içsel bir anılar âlemine çekilmek, Moşe için gayet kolay bir seçenek olabilirdi. Veya aklını başarısızlıklarına – ve her şeyin ötesinde, halkı götürmek için kırk yılını harcadığı ülkeye asla fiziksel olarak giremeyeceği gerçeğine – takıp, bir kukumav

kuşu misali oturup vaktini kendisine acılamakla geçirebilirdi. Moşe bunların hiçbirini yapmamıştır. Bunun yerine, hayatının son günlerinde dikkatini gelecek nesle yöneltmiş ve yeni bir role soyunmuştur. **Artık kurtarıcı ve kanun verici Moşe olmaktan çok, geleneksel olarak tanındığı isimle, Moşe Rabenu; "Hocamız Moşe" olarak anılmasını sağlayan görevi üstlenecektir. Bazı açılardan bu, Moşe'nin en büyük başarısıdır.**

Moşe, genç Yisrael mensuplarına kim olduklarını, nereden gelmiş olduklarını ve kaderlerinin ne olduğunu anlatmıştır. Onlara kanunlar vermiş ve bunu yeni bir yolla yapmıştır. Vurgu artık, Şemot'ta olduğu gibi Tanrı ile buluşma veya Vayikra'da olduğu gibi *korban*ların üzerinde değil, sosyal bağlamları yönünden kanunların üzerindedir. Adaletten, fakirlere ilgi göstermekten, işçilere dikkatimizi vermekten ve yabancıya yönelik sevgiden bahsetmiştir. Yahudi inancının temellerini, Tanah'ın diğer herhangi bir kitabında olduğundan çok daha sistematik bir şekilde düzene sokmuştur. Onlara Tanrı'nın atalarına olan sevgisini anlatmış ve onları da bu sevgiye tüm kalpleriyle, tüm ruhlarıyla ve tüm kuvvetleriyle karşılık vermeye teşvik etmiştir. Antlaşmayı yenilemiş ve halka, Tanrı'ya sadık kaldıkları takdirde tadım çıkaracakları nimetleri ve aksi halde başlarına gelecek olan lanetleri hatırlatmıştır. Onlara o muazzam *Azinu* şarkısını öğretmiş ve kabilelere ölümünden önce son *berahaları* vermiştir.

Ardında kendisinden sonra yaşamaya devam edecek bir miras bırakmakla, bize üretkenlik kavramının anlamını öğretmiş ve geçmiş ve gelecek üzerinde değerlendirme yapmak üzere tüm bilgeliğini seferber edip, uzun deneyimini gençlere bir armağan olarak vermekle de bir anlam koruyucusu olmanın ne demek olduğunu kendilerine göstermiştir. Kişisel bir örnek olmakla, bize, yaşlanırken aynı zamanda genç kalmanın ne olduğunu göstermiştir.

Şabat Sofrasında

1. Kalplerinde “genç” olan “yaşlı” insanlar tanıyor musunuz? Sizce bu kişiler ruhlarını nasıl bu kadar genç tutabiliyorlar?
 2. Sizce Moşe tutkusunu son gününe kadar nasıl korumuştur?
 3. Moşe'nin *üretkenliğe* yönelik çabalarının ve bir *anlam koruyucusu* olarak rolünün bugün bizim üzerimizdeki etkileri nelerdir?
-

Geçmiş, Gelecek ve Özgünlük

Rabi Leonard Matanky

Bu haftaki *perasha*da Rabi Sacks, Moşe'nin bize, gelecek neslin ihtiyaçlarıyla ilgilenmenin (üretkenlik) ve Tora'nın değerlerini geleceğe aktarmak suretiyle bir "anlam koruyucusu" haline gelmenin önemini öğrettiğini belirtmektedir. Yetişme çağındayken, annemin anne ve babasıyla aynı binada yaşama şansına sahip olmuştum. Avrupa'dan göç etmişlerdi ve Amerika'daki yaşama Şabat'ı koruyan kişiler olarak kalarak entegre olmuş az sayıdaki Yahudiler arasındaydılar. Dedem, sinagogunun sadık müdavimlerindendi ve anneannem evin gereklerini yerine getiriyor, ev yapımı *kreplahlardan kugellere* (veya onun telaffuz ettiği şekliyle *kigellere*) kadar çeşitli lezzetleri pişiriyordu.

Çocukluğumda her Şabat sabahı bizi sinagoga anneannem götürürdü. Bir keresinde fazlasıyla geç kalkmıştık ve anneannem oraya makul bir saatte varmak istiyordu; bu yüzden bizi yanına almadan yola çıktı. Yolda, yaşlı bir beyefendi, Bay Schwartz onu gördü ve nerede olduğumuzu sordu. Anneannem geç kalktığımızı ve kendisinin de bir an önce sinagoga varması gerektiğini belirtti. Bay Schwartz ona "Bayan Shiner" dedi. "Torunlarınızı yanınızda götürmeniz, oraya vaktinde varmanızdan daha önemli." Anneannem onun bu sözlerini sık sık tekrar ederdi ve bir daha sinagoga giderken hiçbir zaman bizi yanına almadan evden çıkmadı, çünkü bu onun bize, gelecek nesillere yönelik sorumluluğumuzu öğretme şekliydi.

İkinci bir hikâye, *bar mitsva* olmamdan kısa bir süre önce meydana geldi. Dedem dua etmem için beni yanına oturtmuştu. Ama okuldan farklı olarak, duaları doğru bir şekilde okuduğumdan emin olmak için benden duaları yüksek sesle söylememi istedi. Bunu yapmak zordu ve uzun zaman alıyordu. Ve yanlış yaptığım her seferinde, dedem sevgiyle, ama ödün vermeksizin, beni Yidiş deyimle "*nisht de'fumfit*" diye uyarıyordu – bu şekilde bana, doğru okumamı ve 'miş gibi' yapmamamı söylemekteydi. Her ne kadar Moşe'nin tüm Yahudi liderlerin en büyüğü olduğunu biliyorsam da, beni Yahudi yaşam yoluna sokanlar, dedem ve anneannem olmuştur. Çünkü bana, Yahudi olmanın, hem geçmişi hem de geleceği önemsemek ve özgün olmak demek olduğunu onlar öğrettiler.

Sizin öğretmeniniz kim? Moşe'nin "Babana sor ve sana anlatacaktır; ihtiyarlarına – ve sana söyleyeceklerdir" şeklindeki sözlerini düşündüğünüz zaman siz kime başvuruyorsunuz?

- Rabi Matanky, Religious Zionists of America kurumunun eş başkanı, K.I.N.S. (Chicago) cemaatinin hahamı ve Ida Crown Jewish Academy'nin dekanıdır.

A CLOSER LOOK

- **Rabi Matanky** şimdi Rabi Sacks'tan öğrenmiş olduğu daha derin derslerden bazıları hakkındaki görüşlerini paylaşıyor.

Rabi Sacks'tan en sevdiğiniz alıntı hangisi ve neden?

Bu haftaki yazıdan en sevdiğim alıntı, Rabi Sacks'ın, Tora'nın Moşe hakkındaki tarifine dair açıklaması:

Kitabın en sonunda, 120 gibi ileri bir yaştaki Moşe hakkında, "gözü keskinliğini kaybetmemiş, dinçliği [onu] terk etmemiştir" (Devarim 34:7) sözlerini okumaktayız. Eskiden bunların iki farklı tarif olduğunu düşünürdüm; ama sonraları aslında ilk ifadenin, ikincisinin açıklaması olduğunu fark ettim. Moşe'nin dinçliği onu terk etmemiştir, *çünkü* gözü keskinliğini kaybetmemiştir. Başka bir deyişle, gençliğinin idealizmini, adalete ve özgürlüğün sorumluluklarına olan tutkusunu asla kaybetmemiştir.

Burada bu kadar harika olan nokta, Rabi Sacks'ın, bu iki ifade hakkında yepyeni bir tefsir sunuyor ve bunları, iki ayrı fikirden, biri diğerine dayanan tek bir fikir haline dönüştürüyor olması. Ama bunun yanında Rabi Sacks insanın, hissettiği yaşta olduğu yönündeki deyişi ve eğer coşkulu ve idealist kalabilirsek, büyük işler başarmaya devam edebileceğimiz fikrini de pekiştiriyor.

Bu haftaki yazıda ifade edilen hangi fikir sizce gelecek nesil için en önemli mesajı oluşturuyor?

TORAH TRIVIA

Soru: Devarim kitabının bildiğiniz başka isimleri var mı?

Cevap: Sefer Devarim, ismini, kitabın ilk pasuğundaki ikinci sözcükten almaktadır (bkz. Devarim 1:1).

Bu kitap aynı zamanda, tam karşılığı "Tora'nın tekrarı" olan *Mişne Tora* adıyla da bilinir (Devarim 17:18), çünkü Moşe kitabın büyük çoğunluğunda halka geçmişini hatırlatmakta ve Tora'yı gözetmelerini tekrar söylemektedir.

Gemara'daki (bkz. *Avoda Zara* 25a) bir görüşe göre Devarim kitabı aynı zamanda *Sefer A-Yaşar*, yani Doğruların Kitabı olarak da adlandırılır. Bu da, "A-Şem'in gözlerinde doğru (*yaşar*) ve iyi olanı yapmalısın" (Devarim 6:18) pasuğuna dayanır.

Rabi Sacks'ın ara sıra söylediği gibi, zincirdeki bir halka ve tomardaki bir harf olduğumuzu hatırmızda tutmamız gerekir. Bu konumumuz nedeniyle hem geçmiş hem de gelecek nesillere karşı yükümlülük taşımaktayız. Moşe hem geçmişin değerlerini ileten bir “anlam koruyucusu” hem de gelecek nesle rehberlik edip yön veren “retken bir lider” olarak görev yaptığı zaman, tam da bu yükümlülüğe işaret etmekteydi. Biz görkemli ve büyük bir ulusun mensuplarıyız ve devlerin omuzlarında durduğumuz için, müthiş başarılarla imza atabiliriz!

- David Woolf'un Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma dünyanın her yerinde Amazon'dan temin edilebilir.